

Urszula Bąk, Andrzej Matoga

Tur Dolny-Busina, gm. Michałów,
woj. kieleckie. Stanowisko 3

Informator Archeologiczny : badania 18, 59-60

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

/4 rozpoznane częściowo w latach obiegłych w wykopach VIII i IX/ 131 grobów. Cztery z wymienionych jam wiązać należy z kulturą mierzanowicką, jedną z kulturą ceramiki promienistej. Wszystkie groby zorientowane były generalnie na osi NE-SW, rozplanowane tak, że wzajemnie się nie przecinały. Tą prawidłowość stwierdzono na całym obszarze przebadanego dotychczas cmentarzyska. Stwierdzono występowanie wszystkich typów pochówków wyróżnionych w poprzednich sprawozdaniach.

Typ 1. Pochówki szkieletowe w owalnych jamach grobowych. Szkielety zorientowane na osi NE-SW z głową na północny wschód lub południowy zachód, złożone w porządku anatomicznym na boku lewym lub prawym z podkurczonymi nogami. Często górna część szkieletu leżała na przód, a część dolna /od miednicy/ złożona była na boku.

Typ 2. Pochówki szkieletowe w owalnych jamach grobowych. Szkielety zorientowane tak jak w typie 1, pozornie złożone w układzie anatomicznym tzn. można dokładnie odтворzyć ich pierwotne ułożenie, lecz najczęściej górna część szkieletu była przemieszczona w obrębie jamy grobowej. W takich wypadkach bardzo często brak jest czaszek /czasem znajdują się tylko ich fragmenty/.

Typ 3. Pochówki w prostokątnych jamach, zorientowanych NE-SW o głębokości 70-80 cm. W wypełniakach tych obiektów na różnych poziomach znajdowały się fr. kości ludzkich /często niekompletne/, bez zachowania układu anatomicznego. W bardzo nielicznych przypadkach udało się uchwycić ślady ułożenia kości nóg w porządku anatomicznym. Wyposażenie, tak jak i cały szkielet, było rozproszone w całym wypełniaku jamy grobowej.

Stwierdzono również występowanie grobów zbiorowych /podwójnych/ głównie w typie 2. Ciekawym połączeniem dwóch z opisanych wyżej typów pochówków /1 i 2/ był grób podwójny, w którym znajdował się jeden szkielet ułożony w porządku anatomicznym, drugi zaś złożony równoległe do niego, miał tylko kończyny dolne nie przemieszczone, wszystkie pozostałe części szkieletu /bez czaszki/ złożone były w stosik w miejscu gdzie powinna znajdować się głowa zmarłego. Po raz pierwszy odkryto dwa samodzielne groby dzielące /infans 1/. Szkielety złożone były zgodnie z rytuałem opisanym w typie 1, z wyposażeniem jak w grobach dorosłych. Na wyposażenie grobów składały się głównie paciorki z muszli, kości i fajansu, a także bursztynu, igły i szpile kościane, ozdoby miedziane /druciki, zausznice/. Rzadziej występowały grociki krzemienne i szablę dzika. W jednym z grobów znaleziono brązową siekierkę najprawdopodobniej import z kręgu kultury unetyckiej. Ciepłym darem grobowym były gliniane naczynia składane najczęściej w okolicach nóg zmarłego, sporadycznie w okolicach głowy. Niektóre z naczyń były całe, ale zaobserwowano też, że często były one celowo łuczone przed złożeniem zmarłego do grobu, świadczą o tym znajdowanie fragmentów naczyń w dużej ilości pod szkieletami. Opisane groby miały głębokość od 45 do 110 cm. Pomimo szczegółowych obserwacji nie stwierdzono w żadnym z nich śladów późniejszych wkopów. Wszystkie groby związane były z kulturą mierzanowicką.

Wykop XII o powierzchni 0,25 ara założono na przedłużeniu wykopu XI, w kierunku południowym, w celu uchwycenia południowego zasięgu cmentarzyska. W obrębie wykopu odsłonięto dwie jamy o głębokości 170 i 190 cm. W ich wypełniakach znaleziono niewielką ilość materiału archeologicznego, głównie kości zwierzęce, kamienie i fr. naczyń glinianych. Te ostatnie pozwalają datować wspomniane obiekty na wczesną fazę osadnictwa kultury mierzanowickiej na tym terenie.

Materiały z badań i dokumentacja znajdują się w Pracowni Archeologicznej ZAM IHKM PAN w Igołomi.

Badania będą kontynuowane.

TUR DOLNY-BUSINA, gm. Michałów
woj. kieleckie
Stanowisko 3

Uniwersytet Jagielloński
Instytut Archeologii

Badania prowadzili mgr Urszula Bąk i mgr Andrzej Maroń.
Finansował WOAK w Kleckach, Drugi i trzeci sezon badań, Osada kultury trzcinieckiej oraz osada i cmentarzysko kultury lużyckiej.

W latach 1983-1984 kontynuowano badania ratownicze na stanowisku 3 /początkowo mylnie oznaczonym jako stanowisko 1/. Łącznie przebadano powierzchnię ok. 1,300 m² odkrywając 213 obiektów osadowych /nr 13-225/ kultury trzcinieckiej i kultury lużyckiej z okresu halastackiego D oraz 29 grobów /nr 32-60/ kultury lużyckiej ze schyłku epoki brązu i z okresu halastackiego C.

Obiekty osadowe /jamy zasobowe lub postępowe/ w rzucie były przeważnie kołiste lub owalne, a ich średnice wahały się w granicach 30-100 cm /wyjątkowo do 140 cm/. W profilu posiadały kształt nieckowaty lub prostokątny. Wypełniaka o miąższości zwykle 20-60 cm /rzadko większej - do 130 cm/, barwy brązowej, szaro-brązowej lub ciemnoszarej zawierały ułamki lub większe fr. naczyń, polepę /czasami z odciskami konstrukcji drewnianych/, kości zwierzęce oraz węgielki drzewne. Rzadko spotykano ciężarki tłackie, rozcieracze kamienne czy fr. żaren nieckowatych. Ceramika z obiektów kultury trzcinieckiej to przeważnie fr. garnków o esowatym profilu. Naczynia te często, posiadają zgrubiałe, skośnie ścięte brzegi i zdobienie w postaci dookólnych listew lub złobków. Z ceramiki znajdowanej w jamach kultury lużyckiej na uwagę zasługują fr. garnków jajowatych z listewkami nalepionymi poziomo lub ukośnie oraz ułamkami naczyń wazowatych zdobionych na brzuscu grupami głęboko ritych złobków.

Na cmentarzysku zdecydowanie przeważały obiekty ciałopalne popielnicowe, złożone wyłącznie z naczyń -popielnicowy wypełnionej przepalonymi kośćmi. W kilku grobach natrafiono na fr. młs. Zazwyczaj przylegały one do górnych partii popielnic lub też znajdowano je wśród przepalonych kości. Rzadko w grobach spotykano naczynia przystawne. Skromnie przedstawia się także wyposażenie grobów w przedmioty metalowe. Znaleziono jedynie kilka kółeczek wykonanych z drutu brązowego, guziczek brązowy oraz ozdobę złożoną z dwóch połączonych tarczki wykonanych ze zwiniętego ślimacznicowato drutu. Wśród grobów bezpopielnicowych przeważały obiekty pozabawione wy-

posażenia, złożone wyłącznie z przepalonych kości. Naczynia pochodzące z grobów należą do form typowych dla grupy górnośląsko-malopolskiej kultury lużyckiej ze schyłku epoki brązu i z okresu balszackiego C. Największą liczebnie grupę tworzą okazy wazowate, przeważnie o baniastym lub dwusłózkowatym brzuścu i wyodrębnionej, stożkowatej szyjce, zdobione poniżej zalomu plastycznymi uchwytyami.

Materiały znajdują się w Instytucie Archeologii UJ.

Badania będą kontynuowane.

TYSZOWCE
woj. zamojskie
Stanowisko 1

Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej
Katedra Archeologii
w Lublinie

Badania prowadziła mgr Halina Wróbel. Finansował WKZ w Zamościu. Drugi sezon badań. Cmentarzysko kurhanowe kultury trzcinieckiej i ślady osadnictwa neolitycznego.

Badaniami objęto skupisko 4 kopców - jedno z wielu występujących w dolinach Huczwy i Lipowca - położone na dwóch sąsiednich, piaszczystych wyniesieniach. Jeden z kurhanów badany był wstępnie jeszcze w 1975 r. i opisany ludności kultury trzcinieckiej. W br. wyeksplorowano trzy ćwiartki uzyskując rozdrobnioną ceramikę kultury trzcinieckiej. U podnóża kopca wystąpiła niewielka ilość przepalonych kości ludzkich w otoczeniu ceramiki trzcinieckiej, wczesnośredniowiecznej oraz neolitycznej.

Dalšie prace skoncentrowały się głównie w grupie kopców położonych w odległości około 200 m od opisywanego wyżej. Kurhany badano metodą naprzeciwległych ćwiartek. Ogółem zdjęto 435 m² powierzchni. Średnice nasypów wahały się od 10 do 14 m, a wysokość od 0,4 do 0,8 m. Wśród kopców wyróżnił się oznaczony nr 5 - zawierał on w swoim wnętrzu wyraźną warstwę spalenizny o miąższości dochodzącej w centrum 0,7-0,8 m. Poza obrębem spalenizny, we wschodniej części kopca stwierdzono ślady po ognisku. Rozdrobniony materiał ceramiczny z warstwy spalenizny, jak i z nasypu kopca należy w całości do kultury trzcinieckiej. Ponadto w ćwiartce C, tuż pod darnią znaleziono sztyło brązowe.

W nasypach dwóch pozostałych kopców, powstałych przez zgarnięcie i usypanie istniejącej warstwy kulturowej, wystąpiła liczna ceramika kultur: wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej i pucharów lejkowatych a także w mniejszej ilości materiały kultur: ceramiki sznurowej i Chłopice-Vesele. Ponadto na wszystkich poziomach występowania stwierdzono ceramikę kultury trzcinieckiej, w tym całe naczynie w nasypie kopca 5.

Kurhan nr 5 zawierał również pod swoim płaszczem nie uszkodzone dwa /?/ obiekty związane z wcześniejszymi osadami, z których wydobyto 3 naczynia kultur wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej oraz pucharów lejkowatych.

Na uwagę zasługuje stekierka brązowa /?/ znaleziona u podnóża kopca nr 4, o eneolitycznych cechach morfologicznych.

W żadnym z trzech kopców nie stwierdzono śladów kości.

Badania nie będą kontynuowane.

WARSZAWA-ŻERZEN
Stanowisko 4

patrz
okres lateński

WIENIAWKA, gm. Horodło
woj. zamojskie
Stanowisko 6

Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie
Katedra Archeologii
Muzeum Regionalne im. St. Staszica
w Hrubieszowie

Badania prowadzili dr Andrzej Kokowski i Wiesław Koman. Finansowało BBZDZ w Zamościu. Pierwszy sezon badań. Cmentarzysko z wczesnego okresu epoki brązu, osada grupy Chłopice-Vesele, cmentarzysko średnio wczesne.

Stanowisko odkryte w trakcie badań AZP w południowej części wsi. Zlokalizowano je na wybitnym cypiu leżącym u ujścia bezimiennego cieką przebiegającego równoleżnikowo Grzędą Horodelską do Bigu, po jej północnej stronie. Stanowisko niszczone jest przez eksploatację piasku.

W skarpcie płaskowni zaobserwowano trzy obiekty: 1 grób z wczesnego okresu epoki brązu, 1 grób średnio-wieczny i jedną jamę z materiałem grupy Chłopice-Vesele, którą wyeksplorowano. W obrywie skarpy znaleziono zniszczony pochówek szkieletowy i duże fragmenty naczyń z wczesnego okresu epoki brązu.

Materiał znajduje się w Muzeum w Hrubieszowie.

Badania będą kontynuowane.